

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

-

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Lukiokoulutuksen tarjonnan lisääminen sitä tarvitseville alueille on erittäin tärkeä kehityskohde. Varsinkin pääkaupunkiseudun kaupungeissa tarjonta on aivan liian vähäistä kysyntään nähden. Tarjontaa pitää lisätä kansallisella tasolla ylipäätään niin, että kaikkiaan tarjolla olevien lukion koulutuspaikkojen määrä kasvaa.

Ammatillisen koulutuksen sisältöjen kehittäminen jatko-opintoihin pyrkimisen kannalta on myös olennaisen tärkeää koulutusastetavoitteen kannalta.

Opiskelijavalintojen kehittämisessä on tärkeää ottaa huomioon monipuolisten taustojen kannalta erityisesti maahanmuuttajataustaisten hakijoiden erityistarpeet. Nykyisellään hakijaryhmä on pahan kerran aliedustettu korkeakoulutuksessa, ja vuoteen 2040 mennessä potentiaalisten korkeakoulututkinnon suorittavien määrä on kasvanut roimasti.

Korkeakoulujen opiskelupaikkojen lisääminen on välttämätöntä vision tavoitteisiin pääsemiseksi. Samalla pitää kiinnittää huomiota koulutuksen laatuun ja riittävän läpäisyasteen saavuttamiseen, jotta paikkojen lisääminen todella johtaa osaamistason nousuun ja tuottavuuden kasvuun kansantaloudessa.

Jatkuvan oppimisen rahoituksen ja ohjauksen uudistaminen on vaativa kokonaisuus. Toimenpide-ehdotuksessa on tunnistettu erinomaisesti ylätason ratkaisumalli jatkuvan oppimisen edistämiseen. Jatkokehitys vaatii ilman muuta oman, vision ulkopuolisen kehittämisen kokonaisuuden. Yksi toimivaosaratkaisu yksityisen rahoituksen osuuden kasvattamiseen on laajentaa osaamisen kehittämisen kustannusten verovähennysoikeutta niin, että kouluttautumisen kustannuksia voi entistä laajemmin vähentää tuloverotuksessa.

Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi on keskeinen tekijä suomalaisessa osaamispääomassa. Useat mittarit, mukaan lukien TEKin oma tutkimus, osoittavat opiskelijoiden jaksamisen ja suorituskyvyn olleen laskusuunnassa jo vuosia. Pelkkä kannustaminen ja ruuvin kiristäminen ei riitä, vaan tarvitaan tilaa ja rauhaa opintojen suorittamiseen menestyksekkäästi.

Laaja-alaisten tutkinto-ohjelmien ja koulutuksen nivelvaiheiden liikkuvuuden kehittämisessä on syytä olla tarkkana. Laaja-alaisuus ei saa tarkoittaa sisällöistä tinkimistä tai osaamistason laskemista. Hakijan tai opiskelijan voi myös olla vaikeaa hahmottaa kokonaisuutta, jos alemman korkeakoulututkinnon sisällöt liudennetaan liian yleisiksi. Alakohtaisuus on syytä huomioida: esimerkiksi tekniikan ja kaupan aloilla on jo olemassa työelämärelevantti alempi korkeakoulututkinto, nimittäin insinöörin ja tradenomin tutkinnot. On myös syytä harkita tarkkaan lisävalintojen ja sääntelyn lisäämistä, sillä nykytilanteessa korkeakoulujen on jo mahdollista hyvin

pitkälle päättää itse ratkaisuihstaan koulutuksen järjestämisen suhteen ilman valtion yksityiskohtaista ohjausta.

Korkeakoulujen lyhyttutkintojen suhteen on hyvä selventää aikaisessa vaiheessa, mikä mahdollisen uudistuksen tavoite voisi olla. Korkeakoulutuksen vetovoiman lisääminen ja jatkuvan oppimisen tarjonta eivät välttämättä ole opintojen sisältöjen näkökulmasta kuin osin päällekkäiset tavoitteet. Ohjauksessa on syytä ottaa huomioon eri koulutusalojen erityispiirteet sekä arvioida tarkkaan tarve ohjaukselle.

Korkeakoulutuksen tutkintonimikkeiden uudistamiselle TEK ei näe tarvetta. Kahdesta sektorista koostuvassa korkeakoulujärjestelmässä on sääntelyn, rahoituksen ja muun ohjauksen keinoin erotettu kaksi eri koulutuksen järjestämisen mallia. Nämä mallit tuottavat koulutusta eri tarpeisiin, minkä tulee heijastua myös koulutuksen tuloksena syntyviin tutkintonimikkeisiin. Epämääräisin tavoitteisiin perustuva uudistaminen olisi lähinnä hämmentävää tutkintojärjestelmän ulkopuolisesta näkökulmasta.

Tohtoritutkinnoille ei tarvitse säätää tavoitteellista suorittamisaikaa. Tutkintoja suoritetaan eritahtisesti erilaisissa työ- ja elämäntilanteissa, ja tarpeeton sääntely joko tuottaisi hallitsemattoman määrän poikkeuksia tai rajoittaisi tohtorin tutkinnon saavutettavuutta. Tavoitteeseen päästään helpommin yliopistojen omassa harkintavallassa olevin keinoin, kuten jonkinlaisen passiivirekisterijärjestelmän kautta. Tavoiteaikojen tarpeeton sääntely hankaloittaisi myös sujuvia siirtymiä yliopistojen, tutkimuslaitosten ja elinkeinoelämän välillä, mitä päinvastoin pitäisi rohkaista nykyistä enemmän.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Tohtoripilotissa kokeillut hyvät käytännöt ja toimintamallit tulee vakinaistaa. On tärkeää, että hyväksi havaitut rahoituskanavat otetaan käyttöön pysyvästi ja siten sujuvoitetaan entisestään tohtorikoulutukseen etenemistä.

Vakiintunut tutkimusrahoituksen tavoite 4%:sta bruttokansantuotetta tulee saavuttaa jo vuonna 2030. Hyvissä ajoin ennen tämän virstanpylvään saavuttamista tulee tehdä päätökset tulevista investoinneista tki-toimintaan. On pitkän aikavälin tuottavuustavoitteiden kannalta aivan olennaista, että näistä tavoitteista pidetään kiinni, eikä määräaikoja pyritä siirtämään tai venyttämään.

Yliopistojen ja yritysten välistä yhteistyötä on tärkeää edistää entisestään. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota tutkijoiden sujuviin siirtymiin yrittäjiksi ja takaisin tutkimusmaailmaan, jotta innovaatiojärjestelmämme toimii mahdollisimman joustavasti.

Kansainvälisten tutkinto-ohjelmien työelämäyhteyksien vahvistaminen on tärkeää. Yksityisen sektorin kanssa tehtävä yhteistyö esim. harjoittelujen ja opinnäytetöiden suhteen on havaittu hyväksi tavaksi edistää sekä koulutuksen laatua että opiskelijoiden työllistymistä ja Suomessa pysymistä. Samalla on hyvä huomioida eri koulutusalojen erityispiirteet.

Toiminnallisesti kaksikielisten tutkinto-ohjelmien kehittäminen on mainio suunta kansainvälisen korkeakoulutuksen parantamiseksi ja lisäämiseksi.

Vastuullisuuden ja turvallisuuden korostaminen koulutuksen ja tutkimuksen kansainvälistymisessä on tervetullutta.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Korkeakoulujärjestelmän uudistamistyö on hyvä aloittaa, joskin järjestelmän uudistuminen näyttää olevan jo käynnissä, esimerkiksi korkeakoulukonsernien syntyamisen kautta. Tarvitaan kuitenkin avointa keskustelua muun muassa korkeakoulujen ohjauksesta tulevaisuudessa. Meneillään olevat kehityskulut muovaavat korkeakoulujärjestelmää vuoteen 2040 mennessä, mutta tämä keskustelu heijastuu perin vaatimattomasti nyt käsillä olevaan visioluonnokseen. Ilman perusteellista keskustelua aiheesta on vaikeaa ottaa kantaa tavoitteisiin tai niihin siivittäviin säädösmuutoksiin.

Koulutusvastuusäntely on varsinkin tekniikan alan näkökulmasta jäänyt ajastaan jälkeen ja kaipaa uudistamista. Korkeakoulujen erikoistumista tukeva uudistus on tervetullut linjaus ja se on syytä valmistella huolellisesti aikaa kestäväksi.

Korkeakoulujen, yritysten ja tutkimuslaitosten yhteistyökäytäntöjen yhdenmukaistamisessa on tärkeää ohjata huolellisesti. Keskeisiä tavoitteita ovat tutkimuksen korkeatasoisuus sekä tohtorin tutkinnon suorittaneiden työllistyminen. Toisaalta on mahdollistettava yksilölliset ja korkeakoulukohtaiset ratkaisut silloin, kun niiden on havaittu tuottavan erinomaisia tuloksia.

Tutkimustulosten monipuolisessa yhteiskunnallisessa hyödyntämisessä Tutkimus- ja innovaationeuvosto muodostunee keskeiseksi instrumentiksi. On tärkeää, että valtiolla on selkeät ja yhdessä sovitut tavoitteet, joista pidetään kiinni.

Digitaalisten infrojen ja palvelujen kehittäminen yhteistyön edistämiseksi on tärkeää. Nykytilassa näiden kehittäminen voi olla vaikeakin, ja visioluonnoksessa linjattu näkemys kokonais kuvan muodostamisesta ja selkeästä etenemismallista on erittäin hyvä edistysaskel.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Korkeakoulujen ulkoisen laadunarvioinnin suhteen on huomattava, että arviointi on ensisijaisesti korkeakoulujen toimintaa kehittävä työkalu. Mikäli laadunarvioinnista muokataan enemmän valtionohjauksen instrumentti, sillä saattaa olla seurauksia korkeakoulujen toimintaan esimerkiksi kansainvälisen yhteistyön osalta. Laadunarvioinnin sitominen vaikkapa korkeakoulujen toimilupiin on tarkasti harkittava kulttuurinmuutos, joka ei välttämättä lopulta johda toivottuihin lopputuloksiin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että laadunarvioinnin aiheuttama hallinnollinen kuormitus korkeakouluille ei lisäänty.

Yksityisen rahoituksen monipuolinen lisääminen tarkoittaa Suomen kontekstissa käytännössä keskustelua lukuvuosimaksuista. Tutkintokoulutuksen jälkeisen jatkuvan oppimisen osalta yksityisellä rahoituksella pystytään varmasti kattamaan entistä suurempi osa osaamisen kehittämisen rahoituksesta. Tutkintokoulutuksen suhteen on tärkeää pohtia korkeakoulujen rahoituksen lisäksi laajasti mahdollisten uudistusten yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuosittelujen kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosittelukokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Visiossa näkyy kovin vähäisessä roolissa jatkuva oppiminen. Teknologisessa murroksessa olisi olennaista pystyä kehittämään osaamistaan tutkinnon suorittamisen jälkeen ja lisäksi. Jatkuvan oppimisen rahoitus tuodaan esiin, mutta sen olisi syytä olla painokkaammin esillä.

Toisaalta kansainvälisillä opiskelijoilla ja osaajilla on visiossa kovin vaatimaton rooli. Ulkomailta rekrytoitava työvoima on jo nyt erittäin merkittävä osa suomalaista osaamisvarantoa niin korkeakoulujen kuin elinkeinoelämän näkökulmasta. Vuoteen 2040 katsottaessa rooli tulee, jos hyvin käy, kasvamaan merkittävästi. Pitkälle katsovassa visiossa olisi hyvä huomioida kansainväliset osaajat selkeämmin.

Vision kanssa samaan aikaan sidosryhmillä on kommentteilla myös Tutkimus- ja innovaationeuvoston kysely "Kansalliset TKI-politiikan ja -toiminnan strategiset valinnat ja niiden toimeenpano" -raportista. Tuntuu siltä, että näillä prosesseilla on paljon yhteistä, mutta se ei näy kummassakaan prosessissa. Ennen lopullisia linjauksia on välttämätöntä käydä keskustelua siitä, että mitä vision toimenpiteet tarkoittavat mahdollisesti TKI-politiikan valinnoille ja toisaalta, miten TKI-politiikan valinnat vaikuttavat suomalaiseen korkeakoulukenttään.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

Tilannekuvassa on tunnistettu erinomaisesti suomalaiseen korkeakoulutukseen ja tutkimukseen vaikuttava toimintaympäristö ja kehityskulut.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Visio on oikeansuuntainen ja paljon hyviä asioita sisältävä kokonaisuus. Ottaen kuitenkin huomioon, että tähtäin on vuodessa 2040, visio on melko varovainen ja konservatiivinen näkemys suomalaisen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tulevaisuudesta.

9. Muut kommentit

-

Heiskari Tapio
Tekniikan Akateemiset TEK ry